МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

підготовки бакалаврів
очної (денної) та заочної (дистанційної) форм здобуття освіти
спеціальності 071 Облік і оподаткування
освітньо-професійна програма «Облік і аудит»

Укладач: *доктор економічних наук, професор Проскуріна Н.М.*

2023

ЗМІСТ

Вступ		3
I.	Завдання для самостійної роботи студентів	6
Тема 1.	Теоретичні основи та нормативне регулювання внутрішнього аудиту.	6
Тема 2.	Концептуальні основи створення та функціонування служби внутрішнього аудиту підприємства.	7
Тема 3.	Організація та методика планування внутрішнього аудиту фінансових звітів.	8
Тема 4.	Організація та методика процесу виконання внутрішнього аудиту фінансових звітів.	10
Тема 5.	Організація та методика проведення внутрішнього аудиту ефективності системи внутрішнього контролю бізнес-процесів.	12
Тема 6.	Організація та методика проведення внутрішнього аудиту окремих систем управління на підприємстві	13
II.	Рекомедована література	15

ВСТУП

У сучасних умовах одним із найбільш дієвих інструментів, що уможливлює виявлення спроби підвищення ефективності бізнесу, і, отже, однією з конкурентних переваг компанії може стати внутрішній аудит. Питання корпоративного внутрішнього аудиту є особливо актуальне в Україні, оскільки внутрішній аудит в нашій країні функціонує протягом нетривалого періоду часу та його традиції ще не сформувалися. Залежно від законодавчо-нормативно бази, розміру організації та особливостей бізнесу функція внутрішнього аудиту може бути обов'язковою або опціонною, створеною в організації або відданою на аутсорсинг, великою або малою. У будь-якому із зазначених вище випадків, внутрішній аудит повинен здійснюватися компетентними та професійними фахівцями із урахуванням ризиків, властивих діяльності організації. У наш час такі посади, як внутрішній аудитор, провідний аудитор, менеджер із внутрішнього аудиту, головний аудитор тощо, займають повноправне місце в штатних розписах організацій.

Предметом навчальної дисципліни є питання організації та методології внутрішнього аудиту як різновиду економічного контролю, професійної діяльності та науки, опанування положень з організації та методики внутрішнього аудиту підприємств, його взаємозв'язок з системою зовнішнього (незалежного) аудиту та державного контролю

Об'єктом вивчення є процес виконання контрольних процедур, згідно зі стандартами міжнародної практики внутрішнього аудиту

Мета навчальної дисципліни полягає у формуванні у студентів теоретичних знань і набуття практичних навичок щодо організації та проведення систематичного оперативного контролю та внутрішнього аудиту, як функції оперативного управління підприємством.

Завданнями вивчення дисципліни є засвоєння теоретичних основ функціонування внутрішнього аудиту як системи контролю бізнес-процесів, систем ризиків і корпоративного управління; опанування міжнародними стандартами внутрішнього аудиту, Кодексу професійної етики внутрішніх аудиторів; набуття практичних навичок щодо організації та планування внутрішнього аудиту, виконання комплексу окремих аудиторських процедур, а також заходів щодо запобігання внутрішньо корпоративним розкраданням

У процесі навчання студенти здобувають необхідні знання в ході аудиторної роботи – під час лекційних та практичних занять, а також

позааудиторної самостійної роботи – виконання індивідуальних завдань і завдань самостійної роботи, що сприяє успішному засвоєнню навчальної дисципліни, а також нормативно-правової бази аудиторської діяльності.

Навчальна дисципліна «Організація та методика внутрішнього аудиту» передбачає засвоєння студентами знань змісту та розуміння світового досвіду впровадження міжнародних стандартів аудиту, а також набуття здатності здійснювати аудит фінансової звітності та надавати аудиторські послуги відповідно до положень міжнародних стандартів аудиту. Наведена навчальна дисципліна є вибірковою для підготовки фахівців зі спеціальності «Облік і оподаткування».

У результаті вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти **мають:**

розуміти сутність системи внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту, демонструвати знання теоретичних засад проведення внутрішнього аудиту;

– демонструвати належний рівень знань міжнародних і національних стандартів внутрішнього аудиту;

– виявляти розуміння сутності ризик-орієнтованого підходу щодо проведення внутрішнього аудиту, оцінювати і підвищувати ефективність процесів управління ризиками, контролю та корпоративного управління;

– розробляти й застосовувати інструменти організації внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту, готувати загальний план перевірок, застосовувати аудиторські процедури, а також документувати результати проведення внутрішнього аудиту;

– виявляти розуміння сутності та особливостей внутрішнього аудиту в державному секторі;

– демонструвати вміння розробляти, організовувати, проводити та документувати завдання щодо внутрішнього аудиту в державному секторі з урахуванням вимог національних нормативно-правових актів.

Загальні компетентності, що будуть сформовані у здобувача вищої освітив результаті опанування дисципліни:

– знання змісту та розуміння світового досвіду впровадження міжнародних стандартів внутрішнього аудиту;

– здатність організувати діяльність службу внутрішнього аудиту на підприємстві, установі, організації;

– вміння здійснювати внутрішній аудит відповідно до положень міжнародних стандартів внутрішнього аудиту.

Важливим складником системи набуття професійних компетентностей з навчальної дисципліни є виконання практичних завдань на семінарських і

практичних заняттях. Такі завдання мають на меті вироблення у студентів навиків групової роботи, ораторської майстерності, публічних виступів, а також підтримання партнерських стосунків у ході вирішення ситуаційних завдань чи розроблення комплексних проєктів. Для виконання передбачених практичних завдань необхідно мати знання, отримані в результаті вивчення навчальних дисциплін: «Фінанси», «Фінансовий облік», «Аудит».

Методичні рекомендації мають на меті допомогти студентам якісно підготуватися до аудиторних занять та перевірити рівень засвоєння матеріалу через відповіді на запитання, тестування, вирішення практичних завдань.

І. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Змістовий модуль 1.

Теоретичні основи та нормативне регулювання внутрішнього аудиту.

Питання для самостійного поглибленого вивчення:

1) Професійні організації з внутрішнього аудиту. Інститут внутрішніх аудиторів.

2) Спільні риси та відмінності у будові та регламентації Стандартів внутрішнього аудита та Міжнародних стандартів аудитую.

3) Сертифікація внутрішніх аудиторів в світі та в Україні.

4) Сучасні регуляторні вимоги до створення служби внутрішнього аудиту.

Практичне завдання:

В таблиці наведено перелік ознак внутрішнього аудиту, зовнішнього аудиту, державного фінансового

Ознака	**Внутрішній аудит**	**Зовнішній аудит**	**Державний фінансовий контроль**
1	2	3	4
Мета			
Функції			
Суб’єкт			
Орієнтація			
Залежність			
Характер здійснення			
Регламентація			
Наявність ризику			
Документи			

Оформлення результатів			
Нормативне регулювання			
Підпорядкованість			
Кваліфікаційний рівень виконавців			

Необхідно:
Зазначити відмінності внутрішнього аудиту, зовнішнього аудиту, державного фінансового контролю за наведеними в таблиці ознаками.

Представити доповідь з презентацією за однією з тем:

1) Внутрішній аудит в умовах ринку.
2) Сучасні проблеми становлення внутрішнього аудиту в Україні.
3) Порядок затвердження стандартів внутрішнього аудиту (СВА) на підприємстві.
4) Саморегульовані професійні об'єднання внутрішніх аудиторів в Україні.
5) Сучасний стан упровадження внутрішнього аудиту в державному секторі України.

Змістовий модуль 2.

Концептуальні основи створення та функціонування служби внутрішнього аудиту підприємства.

Питання для самостійного поглибленого вивчення:

1) Місце внутрішнього аудиту в системі обробки економічної інформації.
2) Облік роботи працівників служби внутрішнього аудиту підприємства.
3) Складання та затвердження Статуту внутрішнього аудиту.

4) Організація суб’єктів внутрішнього аудиту та управління діяльністю.

Практичне завдання:

Окреслено типові порушення при плануванні роботи СВА.

Порушення	Рівень відповідальності	Особа, що усуває порушення
Не дотримання вимог діючих нормативно-правових актів.		
Участь у діях, які дискредитують діяльність СВА.		
Неуважне ставлення до отриманої інформації.		
Приймання тверджень на віру.		
Розголошення інформації, отриману при проведенні перевірок.		
Піддавання впливу власних інтересів.		
Невизначеність завдань.		

Необхідно:

Визначити рівень відповідальності та особу, що їх усуває.

Представити доповідь з презентацією за однією з тем:

1) Структура та вимоги до штату внутрішніх аудиторів.
2) Управління службою внутрішнього аудиту.
3) Стан та ефективність внутрішнього аудиту на підприємстві.
4) Правила поведінки внутрішніх аудиторів при перевірці.
5) Права, обов'язки внутрішніх аудиторів та їх етичні принципи.

Змістовий модуль 3.

Організація та методика планування внутрішнього аудиту фінансових звітів.

Питання для самостійного поглибленого вивчення:

1) Підходи до формування вибірки у внутрішньому аудиті.
2) Робочі документи внутрішнього аудитора на етапі планування.
3) Джерела інформації внутрішнього аудиту та їх класифікація.
4) Програма внутрішнього аудиту та основні способи її організації.

Практичне завдання:

При плануванні проведення аудиторської перевірки зовнішні аудитори дійшли висновку про необхідність використання роботи внутрішніх аудиторів організації.
З метою використання конкретної роботи внутрішніх аудиторів зовнішній аудитор повинен оцінити та виконати аудиторські процедури щодо цієї роботи, щоб визначити її достатність.

Необхідно:

1) Навести приклад проведеного тестування щодо доцільності застосування роботи внутрішнього аудитора у вигляді робочого документа зовнішнього аудитора.

2) Скласти робочий документ «Оцінка якості та ефективності роботи служби внутрішнього аудиту», дотримуючись вимог МСА 610 «Використання роботи внутрішніх аудиторів» та врахуючи обов'язкові реквізити документу.

3) Визначити, які висновки може зробити зовнішній аудитор відносно ефективності роботи служби внутрішнього аудиту підприємства і використання роботи внутрішніх аудиторів.

4) Перерахувати чинники, які згідно з МСА 610 «Використання роботи внутрішніх аудиторів», що визначають доцільність використання роботи внутрішніх аудиторів для цілей аудиту, та розкрити сутність кожного з них.
4) Визначити, чи має право зовнішній аудитор задіяти під час виконання аудиту роботу внутрішнього аудиту і як змінюється відповідальність зовнішнього аудитора під час висловлення аудиторської думки, якщо використовувалися матеріали, добуті внутрішнім аудитором.

Представити доповідь з презентацією за однією з тем:

1) Процес управління ризиками: сучасні підходи та стратегії реагування на ризики.
2) Методика побудови карти ризиків.
3) Процес ідентифікації ризиків: методи та джерела інформації.
4) Сучасні топ-ризики бізнесу.
5) Взаємозв'язок та залежність внутрішнього аудиту та системи внутрішнього контролю.

Змістовий модуль 4.

Організація та методика процесу виконання внутрішнього аудиту фінансових звітів.

Питання для самостійного поглибленого вивчення:

1) Оцінка ефективності діяльності внутрішніх аудиторів.
2) Моніторинг результатів і рекомендацій внутрішніх аудиторів.
3) Взаємовідносини служби внутрішнього аудиту з зовнішніми зацікавленими сторонами.
4) Взаємовідносини керівника служби внутрішнього аудиту з управлінським та найвищим управлінським персоналом підприємством.

Практичне завдання:

Новий внутрішній аудитор ТОВ «Світанок» Петренко А. В. ознайомився з робочими документами попереднього аудитора Климова П.О. і виявив деякі недоліки за результатами проведених ним перевірок.

Петренко А.В. вирішив повторно перевірити стан об’єктів обліку на підприємстві, зокрема таких:

- основні засоби;
- нематеріальні активи;
- виробничі запаси;
- товари;
- заробітна плата;
- доходи;
- витрати.

За результатами проведеної перевірки ПетренкоА.В. склав усі необхідні робочі документи.

Необхідно:

1) Визначити, яка інформація має зберігатися в аудиторському файлі.

2) Назвати рекомендовану структуру аудиторського файлу.

3) Охарактеризувати вимоги щодо контролю доступу до документів внутрішнього аудитора та правила їх зберігання.

4) Перерахувати 15 робочих документів, які, на Вашу думку, мав би скласти аудитор Петренко А.В. за результатами повторної перевірки визначених об’єктів обліку на підприємстві.

5) Розробити робочий документ, який склав внутрішній аудитор Петренко А.В. за результатами виконання тестів контролю у зв’язку з перевіркою витрат на заробітну плату. Врахувати обов’язкові реквізити та вимоги щодо зберігання документу і доступу до нього.

Представити доповідь з презентацією за однією з тем:

1) Аналітичні процедури у внутрішньому аудиту та послідовність їх виконання.

2) Оцінка доказів внутрішнього аудиту на достатність та відповідність.

3) Звіт внутрішнього аудиту, його зміст, структура та види.

4) Контроль виконання рекомендацій і пропозицій внутрішнього аудитора та документування реалізації матеріалів аудиту.

5) Процес внутрішньої стандартизації організації діяльності служби внутрішнього аудита в умовах ризико-орієнтованого підходу.

Змістовий модуль 5.

Організація та методика внутрішнього аудиту ефективності системи внутрішнього контролю бізнес-процесів.

Питання для самостійного поглибленого вивчення:

1) Документальне забезпечення внутрішнього аудиту ефективності системи внутрішнього контролю бізнес-процесів підприємства
2) Процедурне забезпечення аудиту ефективності системи внутрішнього контролю бізнес-процесів підприємства.
3) Документування оцінки ризику шахрайства та визначення заходів щодо їх зниження за допомогою комп'ютерного середовища.
4) Використання службою внутрішнього аудиту загальної та спеціальної контрольної інформації.

Практичне завдання:

У процесі аналізу звіту внутрішнього аудитора за попередній рік виявлено таку інформацію.

ТОВ «Грант» 1 листопада скористалося кредитним лімітом і зняло 200 000 грн. для оплати платежів за контрактами.

22 листопада товариство повернуло на розрахунковий рахунок 204 156 грн. і заплатило комісію 1 800 грн.

1 грудня на поточний рік планується укласти аналогічний контракт з банком зі збільшенням кредитного ліміту до 500 000 грн.

Необхідно:

1) Скласти програму внутрішнього аудиту відображення в бухгалтерському обліку операцій, пов'язаних з отриманням і поверненням банківського кредиту та сплатою за ним відсотків.
2) Вказати джерела збору аудиторських доказів і основні аудиторські процедури.

3) Визначити ефективність для товариства минулорічної кредитної операції; проаналізувати доцільність укладання договору на отримання кредитного ліміту на наступний рік, врахувавши, що ставка за кредитним лімітом становитиме 35 %, а щомісячна комісія – 0,9 % від суми максимальної заборгованості.

Представити доповідь з презентацією за однією з тем:

1) Форензік: європейський досвід vs. українські реалії
2) Оцінка підприємства як безперервно функціонуючої економічної одиниці.
3) Оптимальність вибору прийому прогнозування.
4) Виявлення критичних процесів у фінансово – господарській діяльності на підприємстві.
5) Організація внутрішнього аудиту автоматизації бізнес-процесів на підприємстві.

Змістовий модуль 6.

Методика Організація та методика внутрішнього аудиту окремих систем управління на підприємстві

Питання для самостійного поглибленого вивчення:

1) Документування внутрішнього аудиту логістичного аудиту на підприємстві.
2) Документування внутрішнього аудиту маркетингового аудиту на підприємстві.
3) Документування внутрішнього аудиту технологічного аудиту на підприємстві.
4) Організація та проведення технічного аудиту на підприємстві.

Практичне завдання:

Ефект масштабу пов’язаний зі зміною вартості одиниці продукції в залежності від масштабів її виробництва фірмою. Розглядається в довгостроковому періоді.

Зниження витрат на одиницю продукції при укрупненні виробництва називається економією на масштабі. Вид кривої довгострокових витрат пов’язаний з ефектом масштабу виробництва. Економією на масштабі можуть скористатися компанії будь-якого розміру, збільшивши обсяг своєї операційної діяльності.

Найбільш поширеними методами є:

– закупівлі (отримання оптових знижок);

– менеджмент (використовується спеціалізація менеджерів);

– фінанси (отримання менш дорогих кредитів), маркетинг (поширення витрат на рекламу для більшого асортименту продукції). Використання будь-якого з цих факторів знижує довгострокові середні витрати зрушуючи на графіку вниз і вправо криву короткострокових середніх витрат.

Необхідно:

Назвати негативні прояви «ефекту масштабу».

Представити доповідь з презентацією за однією з тем:

1) Методика внутрішнього аудиту процесу «Управління продажами».
2) Методика внутрішнього аудиту процесу «Управління дебіторською заборгованістю».
3) Методика внутрішнього аудиту процесу «Управління рухом запасів».
4) Методика внутрішнього аудиту процесу «Управління закупівлями».
5) Методика внутрішнього аудиту процесу «Управління основними засобами».

ІІ. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Нормативно-правові акти:

1. Про внутрішній аудит : проєкт Закону України URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55935

2. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-XII.

3. Про затвердження Кодексу етики працівників підрозділу внутрішнього аудиту : Наказ МФУ України від 29.09.2011 р. № 1217 https://zakon.rada.gov.ua/go/ z1195-11

4. Про затвердження Стандартів внутрішнього аудиту: Наказ Міністерства фінансів України від 04.10.2011 р. № 1247 URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1219-11

5. Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту (Стандарти).URL:https://na.theiia.org/translations/PublicDocuments/IPPF-Standards 2017-Ukrainian.pdf.

6. Кодекс етики Інституту внутрішніх аудиторів URL : http://iia-ua.org/wp-content/uploads/2013/10/ Code-of-Ethics-Ukrainian.pdf

Основна:

1. Внутрішній аудит : навчальний посібник / за ред. Ю. Б. Слободяник. Суми: ТОВ «ВПП «Фабрика друку», 2018. 248 с.

2. Каменська Т. О., Редько О. Ю. Внутрішній контроль і аудит в управлінні: практ. посіб. Наук. шк. аудиту, Нац. Центр Обліку та Аудиту. К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2015. –375 с.

3. Немченко, В. В., Хомутенко В. П., Хомутенко А. В. Практичний курс внутрішнього аудиту: підручник для ВНЗ. Одеська національна академія харчових технологій; Одеський державний економічний університет. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 239 с.

4. Пашкевич М. С., Шишкова Н. Л. Контроль: незалежний, внутрішній, державний: навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1. Незалежний аудиторський та внутрішньогосподарський контроль. Дніпро : НГУ, 2017. 182 с.

5. Пушкар М. С. Внутрішній аудит : підручник / Михайло Семенович Пушкар, Віта Зіновіїна Семанюк. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – 211 с.

6. Quality Control. International Federation of Accountants (IFAC) – The International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB). 2020. URL: https://www.iaasb.org/projects/quality-control

Додаткова:

1. Бондарь Ю.В. Робочі документи аудитора Лід Скедьюли та Програми. Аудиторська вибірка : посібник. Київ : ДП «Інформ-аналіт. Агентство», 2017. 396 с.

2. Проскуріна Н.М. Процедурне забезпечення аудиту. Теорія та практика : монографія. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2011. 739 с.

3. Проскуріна Н.М., Рубітель О.Ю. Організація і методика документального забезпечення аудиту фінансової звітності в системі корпоративного управління : науково-практичний посібник. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 214 с.

4. Плаксієнко В.Я., Верига Ю.А., Кулик В.А., Карпенко Є.А. Облік, оподаткування та аудит : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 509.

5. Рядська В.В., Петраков Я.В. Аудит : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 412 с.

6. Рязанова Н.О. Аудит : навч.-метод. посіб. Старобільськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2021. 234 с.

7. Ромака В. А., Лагун А. Е., Гарасим Ю. Р., Рак Т. Є., Самотий В. В., Рибій М. М. Аудит інформаційної безпеки: підручник / Львів : СПОЛОМ, 2015. 364 с.

8. Moeller, Robert R. Brink’s modern internal auditing : a common body of knowledge. Robert Moeller. 7th ed. 2009. 766 p.

Інформаційні джерела:

1. Офіційний сайт Інституту внутрішніх аудиторів України. URL : https://iia-ua.org/?tag=%D1%96%D0%B2%D0%B0%D1%83

2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL : http://www.minfm.gov.ua

3. Офіційний сайт Аудиторської палати України. URL : https://www.apu.com.ua

4. Офіційний сайт Асоціації бухгалтерів і аудиторів. URL : http://www.uacaa.org

5. Спеціалізований інформаційно-аналітичний ресурс для бухгалтерів, аудиторів. URL : http://www.ukr.buhgalter.com.ua

6. Дослідження практики внутрішнього аудиту і внутрішнього контролю в Україні. URL : http://www.ifc.org/ifcext/eca.nsf/AttachmentsBy Title/I AIC _Study Final_Ukr.pdf/$FILE/IAIC_StudyFinal_Ukr.pdf